

Sygn. akt XV Ca 99/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 czerwca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Krzysztof Godlewski

Sędziowie: SSO Joanna Andrzejak-Kruk (spr.)

SSR del. Piotr Brodniewicz

Protokolant: prot. sąd. Barbara Mischczuk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 czerwca 2015 roku w Poznaniu

sprawy z powództwa (...) S.A. w Ł.

przeciwko Szpitalowi (...) w P.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez powoda

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 30 października 2014 r.

sygn. akt I C 1028/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 90 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

/-/ J. Andrzejak-Kruk /-/ K. Godlewski /-/ P. Brodniewicz

Sygn. akt XV.Ca. 99/15

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 24.01.2014r. powód (...) SA w Ł. wystąpił o zasądzenie na swoją rzecz pozwanego Szpitala (...) w P. kwoty 589,58zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa oraz kosztami postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu powód podniósł, że zawarł z trzema podmiotami będącymi kontrahentami pozwanego umowy, w oparciu o które udzielił poręczenia za istniejące i niewymagalne oraz za przyszłe zobowiązania pozwanego, a następnie w wykonaniu umów zapłacił należności przysługujące tym podmiotom od pozwanego, wynikające z wystawionych faktur wraz z odsetkami. Powołując się na art. 518 § 1 pkt 1 k.c. powód wskazał, że wstąpił w prawa zaspokojonych wierzycieli do wysokości dokonanej zapłaty, o czym zawiadomił pozwanego, wzywając go do uiszczenia zaległości. Pozwany uregulował należności z faktur po terminie, w związku z czym powód dochodził zapłaty odsetek za opóźnienie.

W dniu 3.02.2014r. referendarz sądowy wydał przeciwko pozwanemu nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, uwzględniając żądanie pozwu.

Pozwany złożył sprzeciw od nakazu, zaskarżając go w całości oraz wnosząc o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. Pozwany zarzucił, że umowy poręczenia stanowiące podstawę roszczeń powoda były nieważne jako zawarte dla pozorów – w celu ukrycia innej czynności, tj. cesji wierzytelności, oraz jako sprzeczne z art. 54 ust. 5 i 6 ustawy o działalności leczniczej.

Wyrokiem z dnia 30.10.2014r., sygn. akt I.C.1028/14 Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu: 1) oddalił powództwo; 2) kosztami procesu obciążył powoda i na tej podstawie zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 197,-zł.

Jako podstawę powyższego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy powołał następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

W dniu 17.01.2012r. nastąpiło połączenie (...) Szpitala (...) z Przychodnią – (...) w P. oraz (...) w P., a następnie zmiany nazwy na (...) Szpital (...) w P.. W dniu 2.01.2013r. doszło do połączenia (...) Szpitala (...) w P. ze szpitalem (...) i ten ostatni jako podmiot przejmujący wstąpił we wszystkie stosunki prawne, których podmiotem był podmiot przejmowany.

(...) Szpital (...) z Przychodnią – (...) w P. nabył od spółki (...) sp. z o.o. w L. usługi w postaci transportu sanitarnego. W związku z tymi transakcjami spółka wystawiła fakturę VAT nr (...) z dnia 29.02.2012r. na kwotę 15.161,84zł z terminem płatności na 30.03.2012r. skorygowaną fakturą nr (...) z dnia 16.04.2012r. do kwoty 14.862,84zł.

Umową datowaną na 29.12.2011r. (...) sp. z o.o. w L. zawarła z (...) SA w Ł. umowę o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielenia poręczeń nazwaną umową gwarancji z finansowaniem. Zgodnie z jej treścią dostawca oświadczył, że na mocy odrębnych umów zobowiązał się dostarczać do Zakładu wymienionego w Załączniku 1, w tym m.in. do pozwanego, dostawy lub usługi, za które będzie wystawiał faktury VAT, a Zakład zobowiązał się płacić za usługi w terminie wskazanym na wystawionej fakturze (pkt 1). Poręczenie obejmowało wyłącznie zobowiązania z należności głównych wraz z odsetkami Zakładów powstałymi z tytułu dostaw i usług określonych w § 1 pkt 1, na koniec miesiąca. Dostawca oświadczył, iż termin wymagalności zobowiązań Zakładu jest termin wskazany na fakturze VAT, uwidoczniony w zestawieniu, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym. Dostawca zobowiązany jest przekazać Spółce w dniu zawarcia umowy informacje o szczególnych zasadach określania terminu wymagalności zobowiązań Zakładu oraz dokonywać weryfikacji tychże terminów przed wysłaniem zestawienia, o którym mowa w zdaniu pierwszym, pod rygorem prawa spółki do powstrzymania się z realizacją jej zobowiązań, wynikających z umowy (§ 1 pkt 6). (...) sp. z o.o. oświadczyła, że wierzytelności objęte umową są wymagalne, bezsporne i nie przedawnione; nadto, że nie zrzekła się prawa do naliczania odsetek za opóźnienie w spłacie wierzytelności oraz, że będzie naliczać te odsetki wg stopu odsetek ustawowych. Strony ustaliły, że w przypadku niespłacenia zobowiązania przez Zakład (...) zawiadomi Spółkę o powyższym, w terminie 14 dni od zakończenia miesiąca, w którym przypadł termin zapłaty zobowiązania przez Zakład i wezwie Spółkę do spłaty poręczonego zobowiązania, z tym zastrzeżeniem, że wartość kwoty, do której zapłacenia zostanie wezwana Spółka nie przekroczy w żadnym okresie obowiązywania Umowy (...) wartości 5.000.000,-zł. Obowiązkiem (...) SA jako poręczyciela była spłata zobowiązania powiększonego o należne odsetki naliczone do daty wymagalności zobowiązań Zakładu do dnia zapłaty w terminie 5 dni od otrzymania zawiadomienia. W szczególności przedmiotem umowy były wskazane wyżej wierzytelności pierwotnie wobec (...) Szpitala (...) z dnia Przychodnią – (...) w P., a następnie, wobec przekształceń tego podmiotu, wobec Szpitala (...) w P..

Czynności podjęte po zawarciu umowy polegały na skierowaniu do dłużnika pisma z informacją o zawartej umowie i wezwaniu do dokonywania płatności z tytułu zaległych wierzytelności na konto (...) SA. W dniu 11.04.2012r. (...) S.A. przelał na rzecz (...) sp. z o.o. kwotę 217.861,51zł wskazując w tytule przelewu, że jest to tytułem umowy poręczenia.

111 Szpital (...) z Przychodnią – (...) w P. nabył od spółki (...). (...)D. S. w Ł. siatki chirurgiczne. Z związku z transakcją spółka wystawiła fakturę VAT nr (...) z dnia 2.08.2012r. na kwotę 2.349,-zł z terminem płatności na dzień 1.09.2012r.

Umową datowaną na 1.09.2011r. (...) Spółka Jawna (...)w Ł. zawarła z (...) SA w Ł. umowę o współpracy w zakresie zarządzania płynnością. Zgodnie z jej treścią dostawca oświadczył, że na mocy odrębnych umów zobowiązał się dostarczyć do Zakładu wymienionego w Załączniku 1 w tym m.in. do pozwanego, dostawy lub usługi, za które będzie wystawiał faktury VAT, a Zakład zobowiązał się płacić za usługi w terminie wskazanym na wystawionej fakturze (pkt 1). Poręczenie obejmowało wyłącznie zobowiązania z należności głównych wraz z odsetkami Zakładów powstałe z tytułu dostaw i usług określonych w pkt 1 do kwoty 1.000.000,-zł, chyba że strony postanowią inaczej. Dostawca zobowiązał się przekazać spółce zestawienie wszystkich faktur VAT wystawionych w danym miesiącu kalendarzowym, w następujących terminach: zestawienie faktur wystawionych od 1-go do 15-go dnia każdego miesiąca Dostawca, miał przekazywać do 18-go dnia tego samego miesiąca, a zestawienie faktur wystawionych od 16-go do ostatniego dnia tego samego miesiąca – Dostawca miał przekazywać do 3-go dnia następnego miesiąca. Dostawca oświadczył, iż terminem wymagalności Zakładu ma być termin wskazany na fakturze VAT uwidoczniiony w zestawieniu, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym Dostawca zobowiązany miał być przekazywać Spółce w dniu zawarcia umowy informacje o szczególnych zasadach określania terminu wymagalności zobowiązań Zakładu oraz dokonywać weryfikacji tychże terminów przed wysłaniem zestawienia, o którym mowa w zdaniu pierwszym, pod rygorem praw spółki do powstrzymania się z realizacją jej zobowiązań wynikających z umowy (§ 1 pkt 8). (...) Spółka Jawna (...)z siedzibą w Ł. oświadczyła, że wierzytelności objęte umową są wymagalne, bezsporne i nieprzedawnione; nadto, że nie zrzekła się prawa do naliczania odsetek za opóźnienie w spłacie wierzytelności oraz, że będzie naliczała te odsetki wg stopy odsetek ustawowych. Strony ustaliły, że w przypadku niespłacenia poręczonego zobowiązania przez Zakład w terminie wymagalności, strony ustalają, że datą zawiadomienia Spółki o konieczności spłaty poręczonego zobowiązania Zakładu, z zastrzeżeniem, że wartość kwoty do której zapłacenia zostanie wezwana Spółka nie przekroczy w żadnym okresie obowiązywania umowy (...) wartości 1.000.000,-zł. (...) SA jako poręczyciela była spłata zobowiązania powiększonego o należne odsetki naliczone od daty wymagalności zobowiązań Zakładu do dnia zapłaty w terminie 60 dni od otrzymania zawiadomienia. W szczególności przedmiotem umowy były wskazane wyżej wierzytelności pierwotne wobec (...) Szpitala (...) z Przychodnią – (...)w P., a następnie wobec przekształceń tego podmiotu wobec Szpitala (...) (...) w P..

Czynności podjęte przez (...) SA po zawarciu umowy polegały na skierowaniu do dłużnika pisma z informacją o zawartej umowie i wezwaniem do dokonywania płatności z tytułu zaległych wierzytelności na konto (...) SA. W dniu 29.11.2012 r. (...) SA przełał na rzecz (...) Spółka Jawna (...) w Ł. kwotę 70.340,29zł wskazując w tytule przelewu, że jest to tytułem umowy poręczenia z 1.09.2011r.

(...) Szpital (...) z Przychodnią – (...) w P. nabył od E. F. (1) prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą (...) Laboratorium (...) usługi w postaci sporządzania protokołów z testów specjalistycznych aparatów rtg. W związku z tą transakcją E. F. (1) wystawiła fakturę VAT nr (...) z dnia 1.10.2012r. na kwotę 3.198,-zł z terminem płatności na 31.10.2012r.

Umową datowaną na 24.08.2011r. E. F. (1) zawarła z (...) SA w Ł. umowę o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń nazwaną umową gwarancji. Zgodnie z jej treścią dostawca oświadczył, że na mocy odrębnych umów zobowiązuje się dostarczać do Zakładu wymienionych w Załączniku 1, w tym m.in. do pozwanego, dostawy lub usługi, za które będzie wystawiać faktury VAT, a Zakład zobowiązał się płacić za usługi w terminie wskazanym w wystawionej fakturze (pkt 1). Poręczenie obejmowało wyłącznie zobowiązania z należności głównych wraz z odsetkami Zakładów, powstałe z tytułu dostaw i usług określonych w pkt 1, do kwoty 91.720,70zł, chyba, że strony postanowią inaczej, przy czym limit poręczenia zwiększono ostatecznie do kwoty 191.105,10zł. Dostawca zobowiązał się przekazywać spółce zestawienie wszystkich faktur VAT, wystawionych w danym miesiącu kalendarzowym, w wykonaniu umowy określonej w § 1 pkt 1, na koniec miesiąca, w którym je wystawiono, nie później ni do 10-go dnia następnego miesiąca. Dostawca oświadczył, iż termin wymagalności zobowiązań Zakładu jest termin wskazany na fakturze VAT, uwidoczniiony w zestawieniu, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym. Dostawca

zobowiązany był przekazywać Spółce w dniu zawarcia umowy informacje o szczególnych zasadach określania terminu wymagalności zobowiązań Zakładu oraz dokonywać weryfikacji tychże terminów przed wysłaniem zestawienia, o którym mowa w zdaniu pierwszym, pod rygorem prawa spółki do powstrzymania się z realizacją jej zobowiązań, wynikających z umowy (§ 1 pkt 6). E. F. (2) oświadczyła, że wierzytelności objęte umową są wymagalne, bezsporne i nie przedawnione; nadto, że nie zrzekła się prawa do naliczania odsetek za opóźnienie w spłacie wierzytelności oraz, że będzie naliczała te odsetki wg stopu odsetek ustawowych. Strony ustaliły, że w przypadku niespłacenia zobowiązani przez Zakład (...) zawiadomi Spółkę o powyższym, w terminie 14 dni od zakończenia miesiąca, w którym przypadł termin zapłaty zobowiązania przez Zakład i wezwie Spółkę do spłaty poręczonego zobowiązania, z tym zastrzeżeniem, że wartość kwoty, do której zapłacenia zostanie wezwana Spółka nie przekroczy w żadnym okresie obowiązywania Umowy (...) wartości 91.720,70 zł. (...) S.A. jako poręczyciela była spłata zobowiązania powiększonego o należne odsetki naliczone do daty wymagalności zobowiązań Zakładu do dnia zapłaty w terminie 5 dni od otrzymania zawiadomienia. W szczególności przedmiotem umowy były wskazane wyżej wierzytelności pierwotnie wobec (...) Szpitala (...) z dnia Przychodnią – (...) w P., a następnie wobec przekształceń tego podmiotu wobec Szpitala (...) (...) w P..

Czynności podjęte po zawarciu umowy polegały na skierowaniu do dłużnika pisma z informacją o zawartej umowie i wezwaniem do dokonywania płatności z tytułu zaległych wierzytelności na konto (...) SA. W dniu 19.12.2012r. (...) SA przelewał na rzecz (...) sp. z o.o. kwotę 58.783,46zł wskazując w tytule przelewu, że jest to tytułem umowy poręczenia z dnia 24.08.2012r.

Dłużnik nie spłacił w terminie należności na rzecz ww. podmiotów objętych umowami z 24.08.2012r., 29.12.2011r. i 1.09.2011r., w związku z tym wezwaniem z 12.07.2013r. powód wskazał, że naliczono odsetki ustawowe za opóźnienie w stosunku do tych podmiotów w łącznej kwocie 589,58zł.

Powód nie uzyskał zgody organu założycielskiego na nabycie wymienionych wierzytelności.

Powyższy stan faktyczny, w większości bezsporny, Sąd ustalił na podstawie kopii i odpisów dokumentów oraz zeznaniach świadka S. S..

W tych okolicznościach Sąd Rejonowy uznał powództwo za niezasadne.

Sąd powołał się na przepisy art. 56 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 15.04.2011r. o działalności leczniczej i stwierdził, że umowy gwarancyjne, w oparciu o które powód spłacił zobowiązania pozwanego, były sprzeczne z tym przepisem, który wymaga wyrażenia zgody przez podmiot tworzący (...) na czynność prawną mająca na celu zmianę jego wierzyciela. Sąd wyjaśnił, że wprowadzenie tej regulacji nastąpiło w związku z występującymi na rynku usług medycznych transakcjami zbywania wierzytelności wobec publicznych placówek leczniczych podmiotom trzecim, a jej celem było objęcie tego rodzaju transakcji kontrolą podmiotu tworzącego taką jednostkę. Dyspozycja przepisu objęta jest każda czynność mająca na celu zmianę wierzyciela (...) Nie chodzi więc tylko o zmianę wierzyciela w związku z przeniesieniem wierzytelności, ale o każdą sytuację, w której w związku z istniejącym zobowiązaniem pierwotny wierzyciel traci ten przymiot, a dłużnika zaczyna wiązać stosunek zobowiązaniowy z innym podmiotem.

W ocenie Sądu umowa, na którą powoływał się powód, spełnia te kryteria. Jakkolwiek zasadniczym celem umowy gwarancji nie jest zmiana wierzyciela, to był to jeden z jej celów. Wyraźnie wskazują na to postanowienia umowy, w których kontrahent zapewnia, że wierzytelności objęte umową są wymagalne, bezsporne i nieprzedawnione oraz że będzie naliczała odsetki według stopy odsetek ustawowych. Umowy dotyczyły wierzytelności, których termin płatności już upłynął, przewidziano krótki termin, w jakim dłużnik miałby spłacić wierzytelność, działania powoda do tego terminu ograniczyły się jedynie do wysłania pisma z informacją o zawartej umowie i wezwania do zapłaty, przy czym od razu przewidziano termin płatności przez stronę powodową a nie przez dłużnika. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, iż powód jako profesjonalista bardzo dobrze zdawał sobie sprawę, w jakiej kondycji finansowej znajduje się pozwany. W rezultacie nie sposób przyjąć, że zmiana wierzyciela była jedynie skutkiem zawarcia umowy, a nie jednym z jej (choćby pośrednich) celów. Niezależnie od tego, w jaki sposób umowa między powodem a podmiotami świadczącymi usługi na rzecz pozwanego została nazwana, jej cel był jednakowy, tj. zwiększenia szans wierzycieli

pozwanego na zaspokojenie ich wierzytelności poprzez podjęcie przez powodową spółkę działań zmierzających do spełnienia świadczenia przez osobę trzecią - pozwanego oraz wstąpienie w prawa wierzycieli przez powodową spółkę na wypadek niedokonania zapłaty przez pozwanego szpital. Czynności te zatem, jako dokonane z naruszeniem art. 56 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej, były nieważne ze względu na art. 56 ust. 6 przywołanej ustawy. Tym samym nie mogły jednocześnie prowadzić do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.) i ten zarzut pozwanego nie zasługiwał na uwzględnienie.

Z powyższych względów Sąd oddalił powództwo, zaś o kosztach orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 99 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód, zaskarżając go w całości oraz zarzucając:

1. naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 54 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 15.04.2011r. o działalności leczniczej poprzez zastosowanie wskazanych przepisów w sytuacji, gdy zawarte przez stronę powodową umowy nie stanowią czynności prawnych mających na celu zmianę wierzyciela, o której mowa w art. 5 ww. ustawy, i jako takie dla swej ważności nie wymagały uzyskania przez strony tychże czynności zgody organu założycielskiego;
2. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, iż powód dochodził swoich roszczeń w oparciu o umowy gwarancyjne, którymi objęto wierzytelności wymagalne, których termin płatności już upłynął, w sytuacji, gdy powódka dochodziła roszczeń, wynikających z umów poręczenia, na mocy których powódka poręczyła istniejące i niewymagalne, jak i przysze zobowiązania pozwanego.

W związku z powyższym powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kwoty 589,58zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty oraz kosztami procesu za I instancję według norm przepisanych, a także o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów procesu za II instancję według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwany domagał się jej oddalenia oraz zasądzenia od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Nietrafnie postawiony został zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., który skarżący w uzasadnieniu apelacji wiązał z wydaniem rozstrzygnięcia w oparciu o umowy, które „nie dotyczyły przedmiotowej sprawy”. Należy zauważyć, że w ramach powyższego zarzutu skarżący kwestionował w istocie nie ustalenia faktyczne lecz rozważania prawne Sądu I instancji, gdyż w apelacji nie wskazał żadnej konkretnej okoliczności, którą Sąd ten powołał, a która pozostawałaby w sprzeczności z materiałem dowodowym sprawy.

Określenie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zawartych przez powoda z kontrahentami pozwanego umów jako „gwarancyjnych” stanowiło jedynie pewne uproszczenie terminologiczne, gdyż w części przedstawiającej ustalony stan faktyczny Sąd I instancji przywołał właściwy przedmiot wszystkich umów, które strony określiły jako „umowę o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielenia poręczeń” (umowy z dnia 29.12.2011r. i z dnia 24.08.2012r.) oraz „umowę o współpracy w zakresie zarządzania płynnością” (umowa z dnia 1.09.2011r.), a także przedstawił postanowienia w nich zawarte. Trzeba przy tym zauważyć, że w samych umowach posłużono się nagłówkami „umowa gwarancji z finansowaniem” (w umowie z dnia 29.12.2011r.) oraz „umowa gwarancji” (w umowie z dnia 1.09.2011r.), a zatem sformułowanie użyte przez Sąd Rejonowy przy dokonywaniu oceny zasadności roszczenia nie pozostaje w sprzeczności z treścią dokumentów dołączonych do pozwu.

Przedstawiając argumentację dotyczącą podstaw do zastosowania – w okolicznościach niniejszej sprawy – przepisów art. 54 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 15.04.2011r. o działalności leczniczej (t.j. Dz.U. 2015/618) Sąd Rejonowy wskazał m.in. na to, iż kontrahenci pozwanego zapewnili we wszystkich trzech umowach, że przysługujące im wierzytelności są „wymagalne, bezsporne i nieprzedawnione” oraz że umowy dotyczyły wierzytelności, „których termin płatności już

upłynął”. W apelacji zakwestionowano to stanowisko jako nieznajdujące odzwierciedlenia w żadnej z przedłożonych umów. Skarżący (jak należy zakładać) zmierzał w ten sposób do podważenia ustaleń Sądu I instancji, zgodnie z którymi w umowach zwartych przez powoda kontrahenci pozwanego złożyli oświadczenia, zgodnie z którymi „wierzytelności objęte umową są wymagalne, bezsporne i nieprzedawnione”. Zastrzeżenia apelacji były częściowo zasadne. Lektura przedmiotowych umów prowadzi bowiem do jednoznacznego wniosku, że powodowa spółka poręczyła zobowiązania istniejące i niewymagalne oraz zobowiązania przyszłe (§ 1 ust. 3 każdej umowy), zaś kontrahenci pozwanego zapewnili, że wszystkie wierzytelności objęte umowami są bezsporne i nieprzedawnione (§ 1 ust. 7 każdej umowy). Ustalenia Sądu I instancji odnośnie do wymagalności wierzytelności w chwili poręczenia za nie przez powoda były zatem błędne. Pomimo tego uchybienia zaskarżone orzeczenie jest jednak prawidłowe i odpowiada prawu.

Z niekwestionowanych ustaleń Sądu I instancji wynika, że zobowiązania pozwanego Szpitala wobec wierzycieli powstały po dniu 1.07.2011r., a więc w okresie obowiązywania cyt. wyżej ustawy z dnia 15.04.2011r. o działalności leczniczej i co za tym idzie – podlegały ograniczeniom wynikającym z tej ustawy. W ocenie Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy dokonał prawidłowej wykładni przepisu art. 54 ust. 5 zd. 1 ustawy, zgodnie z którym czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela (...) może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot tworzący. Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia „czynności prawnych mających na celu zmianę wierzyciela”, natomiast niewątpliwie nie można abstrahować od argumentacji uzasadniającej ustanowienie tego ograniczenia, przedstawionej w projekcie ustawy z dnia 22.10.2010r. nowelizującej ustawę z dnia 30.08.1991r. o zakładach opieki zdrowotnej (t.j. Dz.U. z 2007r. Nr 14, poz. 89), która wprowadziła w art. 53 ust. 6 ustawy o ZOZ analogiczne uregulowanie. Ustawodawca wyjaśnił wówczas, że jego intencją było objęcie powyższym ograniczeniem wszystkich czynności prawnych, które w efekcie doprowadziłyby do zmiany wierzyciela. Potrzeba opracowania projektu wynikała z konieczności wzmocnienia wpływu organu założycielskiego na zmianę wierzyciela zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Ponadto z założenia miała spowodować ograniczenie wtórnego obrotu wierzytelnościami, wiążącego się z dodatkowymi kosztami dla zakładów opieki zdrowotnej. W uzasadnieniu projektu wyjaśniono, że przepis ten stanowi wprawdzie ograniczenie zasady wolności działalności gospodarczej, jednakże mieści się w zakresie określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP – dopuszczającym ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw, gdy jest to niezbędne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. W tym przypadku wprowadzenie ograniczenia podyktowane jest względami ochrony zdrowia. Proponowana forma nie ogranicza przy tym istoty wolności działalności gospodarczej, stwarza natomiast narzędzie dla organu założycielskiego do skutecznej kontroli nad „swoim” zakładem opieki zdrowotnej, co przyczyni się do właściwej realizacji zadań tych podmiotów w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego populacji. Przepis służyć miał realizacji prawa do ochrony zdrowia wynikającego z art. 68 Konstytucji RP. Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jest jednostką realizującą szczególnego rodzaju zadania publiczne poprzez udzielanie świadczeń zdrowotnych ratujących życie i zdrowie. Działania windykacyjne mogłyby doprowadzić do wstrzymania udzielania świadczeń zdrowotnych, a w konsekwencji do braku dostępu do tych świadczeń na danym terenie.

Mając powyższe na uwadze nie można zgodzić się ze stanowiskiem apelującego, który zastosowanie art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej usiłuje ograniczać w zasadzie wyłącznie do umowy przelewu wierzytelności (art. 509 i nast. k.c.) i różnych jej wariantów względnie instytucji zbliżonych do przelewu. Taka zawężająca wykładnia nie znajduje uzasadnienia ani w brzmieniu przepisu, ani w przedstawionym wyżej jego celu. Kategoria „czynności prawnych mających na celu zmianę wierzyciela” (...) nie jest pojęciem dogmatyczno-prawnym, którym m.in. posługuje się doktryna prawa cywilnego. Jest to formuła przyjęta przez ustawodawcę jedynie na użytek ustawy o działalności leczniczej w intencji objęcia nią wielu przypadków zmiany wierzyciela. Nie można zatem zakładać, że chodzi tu o jakiś zamknięty katalog takich czynności prawnych, i to jedynie takich, w których zmiana podmiotu uprawnionego (wierzyciela) stanowiłaby niezbędny element konstrukcyjny danej czynności. Chodziło raczej o ogólne wskazanie na takie czynności prawne z punktu widzenia ich jurydycznego celu, przewidywanego przez strony czynności, niezależnie od samych etapów jego osiągnięcia. Nie ma tu zatem znaczenia sama dogmatyczno-prawna konstrukcja tych czynności i typowa dla nich funkcja prawna. Ustawodawca zmierzał bowiem do wyeliminowania

takiej sytuacji, w której w wyniku dokonania określonej czynności prawnej (niekoniecznie tylko między wierzycielem (...) i osobą trzecią) pojawi się nowy wierzyciel (...), dochodzący należności wynikającej z pierwotnie zawartej umowy. Miało to na celu zapobieżenie narastaniu zadłużenia poszczególnych zakładów opieki zdrowotnej, co stanowi z reguły efekt komercyjnego obrotu wierzytelnościami niezależnie od przyjętej w konkretnych okolicznościach formuły prawnej takiego obrotu i etapu uzyskiwania wspomnianego efektu. Zakłady opieki zdrowotnej mają do spełnienia funkcje lecznicze w interesie ogólnym, a ich uczestniczenie w obrocie prawnym powinno sprzyjać niezakłóconemu wypełnianiu tych funkcji (tak również Sąd Najwyższy w wyroku z 6.06.2014r., I CSK 428/13, publ. OSN 2015/4/53 oraz w wyroku z 9.01.2015r., VCSK 111/14, publ. Biul. SN 2015/2/13; za szerokim ujmowaniem pojęcia „czynności prawnych mających na celu zmianę wierzyciela” opowiadają się też przedstawiciele doktryny: por. T.Rytlewski [w:] F.Grzegorzcyk (red.) Ustawa o działalności leczniczej, Komentarz, Warszawa 2013, kom. do art. 54, str. 192; M. Dercz [w:] M.Dercz, T.Rek, Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz, Lex 2013, kom. do art. 54, Nb 4).

Z drugiej oczywiście strony nie można przyjmować, że ustawowy wymóg uzyskania zgody podmiotu tworzącego dotyczy wszystkich bez wyjątku czynności prawnych, których skutkiem jest zmiana po stronie wierzyciela (...)(w apelacji skarżący – argumentując przeciwko szerokiej wykładni analizowanego przepisu – przytacza przykład sporządzenia testamentu w sytuacji, gdy w skład spadku wchodzi wierzytelność wobec (...), czy też przekształceń i łączenia spółek kapitałowych, którym przysługuje taka wierzytelność). W przepisie mowa jest bowiem o czynnościach „mających na celu” zmianę wierzyciela. Przez cel umowy należy rozumieć najszerszej pojęty jej cel społeczno-gospodarczy, a więc stan rzeczy, który w następstwie wykonanej czynności prawnej ma być zrealizowany, a jest albo zamierzony przez obie strony, albo co najmniej im znany, lecz nie wyrażony w treści czynności prawnej (por. Z.Radwański, SPP t. 2, 2002, str. 222). Na tle art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej należy zatem uznać, że chodzi o czynność prawną kierunkową, której istotą jest zamiar istniejący w chwili jej dokonywania doprowadzenia do zmiany wierzyciela. Zawsze przy tym rolą sądu pozostaje ocena, czy określona czynność prawna, niezależnie od jej prawnej konstrukcji i zasadniczej funkcji, ma w istocie na celu in concreto zmianę wierzyciela w rozumieniu art. 54 ust. 5 ustawy.

Nie sposób też podzielić zapatrywania skarżącego, jakoby analizowane uregulowanie adresowane było wyłączenie do kierowników (...), których obowiązki reguluje ustawa, a jego istota sprowadzała się do nałożenia na nich polecenia konsultowania i uzyskiwania zgody podmiotu tworzącego na dokonanie określonych czynności w imieniu (...), który reprezentują, nie jest to natomiast przepis skuteczny erga omnes. Nie ma w szczególności podstaw, aby przyjmować, że czynności, o których mowa w art. 54 ust. 5 ustawy, to jedynie czynności z udziałem (...). Takie ograniczenie nie wynika z brzmienia ani omówionego już wcześniej celu przepisu. Wykładania art. 54 ust. 5 ustawy prowadzi do bowiem wniosku, że obejmuje on swą treścią nie tylko czynności prawne z udziałem szpitali, ale również i te czynności, które opisany skutek wobec szpitali mają wywołać.

Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu I instancji, iż poręczenie udzielone przez powoda na podstawie dwóch umów dotyczących współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń oraz umowy dotyczącej współpracy w zakresie zarządzania płynnością należy uznać w okolicznościach rozpatrywanej sprawy za czynność prawną należącą do grupy czynności określonych art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej. Powód udzielił trzem kontrahentom pozwanego poręczenia za istniejące i niewymagalne oraz za przyszłe zobowiązania pozwanego Szpitala (a więc poręczenia za długi przyszłe – art. 878 k.c.), zobowiązując się do spłaty poręczonych zobowiązań (w przypadku ich niespłacenia przez Szpital) powiększonych o należne odsetki. Oczywiście nie można kwestionować tego, że u podstaw udzielenia poręczenia leży przede wszystkim stworzenie stanu zabezpieczenia. Nie sposób jednak nie zauważyć, że w niniejszej sprawie wszystkie umowy, o standardowej formule, miały jednocześnie komercyjny charakter i służyły realizacji również innych celów ekonomiczno-prawnych powiązanych z poręczeniem. Poręczenie udzielane było przez przedsiębiorcę działającego na tzw. rynku wierzytelności i było odpłatne – powód otrzymywał wynagrodzenie prowizyjne (§ 2 umów), a jego dodatkowy dochód stanowiły odsetki za opóźnienie ze spłaceniem należności przez pozwanego Szpitala, co do których kontrahenci pozwanego złożyli oświadczenie, iż nie zrzekli się ich naliczania (§ ust. 2 umów). Kontrahenci pozwanego dodatkowo zapewniali, że wszystkie wierzytelności są bezsporne i nieprzedawnione oraz że nie zostały w żaden sposób zmodyfikowane przez czynność prawną, nie są

obciążone ani objęte postępowaniem naprawczym, upadłościowym czy bankowym postępowaniem ugodowym, nie są także przedmiotem egzekucji komorniczej ani administracyjnej, nie podlegają potrąceniu ani innym dopuszczalnym zarzutom oraz nie podlegają zajęciu (§ 1 ust. 7 umów). W § 3 ust. 3 umów zawarto ponadto wyraźne postanowienie, że w zakresie spłaconego zobowiązania powodowa spółka staje się wierzycielem m.in. pozwanego Szpitala z prawem do naliczania dalszych odsetek za opóźnienie. Wszystko to oznacza, że poręczenie udzielone zostało przede wszystkim w interesie ekonomicznym poręczyciela, zmierzającego do uzyskania prawnego statusu wierzyciela wobec pozwanego zakładu opieki zdrowotnej na podstawie przepisów o subrogacji. Zasadniczy, typowy cel poręczenia w postaci stworzenia stanu zabezpieczenia dla wierzyciela zakładu opieki zdrowotnej schodził tu na plan dalszy.

W konsekwencji należy stwierdzić, że zawarte przez powodową spółkę z wierzycielami pozwanego Szpitala umowy poręczenia miały na celu zmianę wierzyciela w rozumieniu art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej i wymagały zgody podmiotu tworzącego, a brak tej zgody skutkował ich nieważnością – zgodnie z art. 54 ust. 6. Zmiana wierzyciela miała nastąpić w wyniku zaktualizowania się skutków prawnych subrogacji (art. 518 § 1 pkt 1 k.c.), a strony umowy poręczenia przewidywały i oczekiwały wystąpienia tych skutków po wykonaniu przez powoda obowiązku poręczycielskiego, o czym świadczy § 3 ust. 3 umów. Skoro umowy poręczenia okazały się jednak nieważne, brak było podstaw do uznania, że zaistniały przesłanki z art. 518 § 1 pkt 1 k.c.; powód nie mógł dokonać czynności spłaty wierzyciela ze skutkiem wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela, gdyż nie był w sposób ważny zobowiązany za dług osobiście.

Nie ma przy tym racji skarżący wskazując, iż tzw. subrogacja ustawowa przewidziana w art. 518 § 1 pkt 1 k.c. – choć de facto prowadzi do zmiany strony stosunku zobowiązaniowego – to jako czynność faktyczna, a nie prawna nie jest objęta ograniczeniem z art. 54 ust. 5 i 6 ustawy. Wstąpienie poręczyciela w prawo zaspokojonego wierzyciela (po wykonaniu obowiązku poręczycielskiego) stanowi jeden z zasadniczych elementów konstrukcyjnych zobowiązania poręczyciela tworzącego dług akcesoryjny tego podmiotu. Nie jest zatem możliwe wyłączenie z treści umowy poręczenia przyszłej subrogacji poręczenia, w przeciwnym bowiem razie umowa nazwana przez strony „poręczeniem” nie miałaby cech umowy przewidzianej w art. 876 k.c. (por. cyt. już wyżej wyrok Sąd Najwyższego z 9.01.2015r., V CSK 111/14). Ponadto przesłanką subrogacji ustawowej nie jest, zasadniczo, przenoszalność spłaconej przez osobę trzecią wierzytelności. Rozróżnia się jednak umowny i ustawowy zakaz przelewu. Istnienie umownego zakazu przenoszenia wierzytelności w drodze przelewu nie stoi na przeszkodzie nabyciu wierzytelności w trybie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. W odniesieniu jednak do zakazu przenoszenia wierzytelności wynikającego z przepisu prawa – zakaz taki dotyczy również nabycia wierzytelności w drodze cessionis legis. Skoro bowiem ustawodawca uznał za zasadne dokonanie ścisłego powiązania pewnych kategorii wierzytelności z podmiotami tych praw, to dopuszczenie w tym zakresie do zmiany podmiotu w drodze wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela należy poczytać za działanie in fraudem legis. Uwzględniając zatem, że zakaz obrotu wierzytelnościami (...) bez zgody podmiotu tworzącego wynika z ustawy, a cel ochronny tego zakazu jest jasny, subrogacja z art. 518 § 1 pkt k.c. jest w tym wypadku wyłączona (por. wyrok Sądu Najwyższego z 19.11.2014r., II CSK 9/14, LEX nr 1598685).

Nie można się też zgodzić ze skarżącym, który w uzasadnieniu apelacji podnosił, iż Sąd Rejonowy – uznając nieważność umów stanowiących podstawę dochodzonego roszczenia – powinien był je uwzględnić jako „świadczenie spełnione nienależnie”. Należy podkreślić, że podstawę powództwa stanowiły twierdzenia o zawarciu przez powoda z kontrahentami pozwanego umów poręczenia, które powód wykonał i w rezultacie na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. nabył spłacone wierzytelności wraz z odsetkami. Tak określona podstawa żądania, którą Sąd Rejonowy był związany z mocy art. 321 § 1 k.p.c., nie została zmieniona w toku procesu. W szczególności powód nie twierdził, aby spełnił jakiegokolwiek świadczenie nie będąc do tego zobowiązany i aby pozwany uzyskał z tego tytułu jakiegokolwiek wzbogacenie. Co więcej, również w apelacji powód nie naprowadził konkretnych okoliczności świadczących o istnieniu podstaw do zastosowania art. 405 i nast. k.c. Powód poprzestał na powołaniu się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Ł. z dnia 31.10.2013r., (...) wraz z uzasadnieniem. W powyższej sprawie Sąd Apelacyjny orzekł jednak na gruncie innego stanu faktycznego; powód zapłacił bowiem kontrahentowi szpitala cenę za zakupiony przez szpital specjalistyczny sprzęt medyczny, zwalniając szpital w tym zakresie z zobowiązania. W niniejszej sprawie z uzasadnienia pozwu i dołączonych do niego zestawień wynika natomiast, że powód dochodził zasądzenia odsetek za opóźnienie, przy czym

w większości były to odsetki, które sam naliczył jako nabywca wierzytelności. O jakimkolwiek świadczeniu spełnionym przez niego nienależnie nie może być zatem w tym zakresie mowy.

W tym stanie rzeczy i na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił apelację jako bezzasadną.

O kosztach procesu w instancji odwoławczej Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., obciążając nimi powoda jako stronę przegrywającą. Na tym etapie postępowania pozwany wyłożył koszty zastępstwa procesowego – wynagrodzenie reprezentującego go pełnomocnika, którego wysokość ustalono na kwotę 90,-zł (zgodnie z § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 2 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy pranej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, t.j. Dz.U. 2013/490). Powyższe koszty powód winien mu zwrócić.

/-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Krzysztof Godlewski /-/ Piotr Brodniewicz